

GUNNAR TINGSVALLIST

TURISM – EN ALLA TIDERS TREND

Svenskar har alltid varit ett resande folk. Men nu rör vi oss som aldrig förr. Inte bara ofta. Utan även långt bort. Och snart också ut i rymden. TEXT: MAJA LÖFSTEDT

TURISTBRANSCHEN GNUGGAR HÄNDERNA i Kiruna. Mycket tyder på att Europas första rymdflygplats kommer att hamna här. Från Kiruna kommer turister att få sitt livs flygtur – fyra minuter i viktlöst tillstånd med chansen att få se ett norrsken inifrån.

Det amerikanska rymdflygbolaget Virgin Galactic håller som bäst på att utveckla rymdfärjor för turiständamål. Ett samarbete har inletts med Spaceport Sweden som innebär att rymdfärjorna kan komma att få lyfta från Kirunas flygplats.

Staden är en av få platser i Europa som redan har tekniken och infrastrukturen som rymdfärjorna kräver. 2012 kan den första rymdturisten sväva ovanför Sverige.

– För mig skulle det vara känslan av frihet som lockar. Att inte ha någonting runt om sig förutom rymden. Och se jorden ur ett annat perspektiv, säger Leif Arndorff, eldsjäl bakom webbsidan rymdturism.se.

Den första rymdbiljetten från Kiruna beräknas kosta ungefär 1,5 miljoner kronor. Tvåhundra personer har redan betalat

image produced by Stuart Space/VA Ltd.

hela summan, trots att rymdfärjorna inte är färdiga, och sjuttio tusen har ställt sig i kö för att få betala. Förste svenske rymdturist kan bli smålänningen Bengt Söderqvist, 69 år. Han har bokat resa år 2009, men då från New Mexico, en annan av Virgin Galactics nya rymdflygplatser. Biljetpriserna antas sjunka åtskilliga hundra tusen när rymdturismen utvecklas. Leif Arndorff tror att det kan dröja upp till femton år innan han själv kan kosta på sig en resa ut i rymden.

– Mellan hundra och hundrafemtio tusen tycker jag är överkomligt. En vanlig äventyrsresa till Antarktis ligger redan i den prisklassen. Det är mycket pengar men inte dyrt i sammanhanget.

EN RYMDTURIST kommer att resa ungefär tjugosex mil, tretton mil uppåt och sedan tillbaka ner igen. I början av 1900-talet förflyttade sig svenskarna ungefär samma distans, tjugotot mil, på ett helt år. I dag är 1500 resmil om året inte ovanligt.

De flesta reser utomlands minst en gång varje år. Då är Finland, Danmark och Spanien de populäraste destinationerna. Men svenskarna reser mest i Sverige. Vi turistar mer i vårt

eget land än de flesta andra européer. Bara britterna och norrmännen kan räkna hem fler betalda gästnätter per invånare, enligt statistik från Nutek/scb:s.

Det digra inrikesresandet beror på flera saker. Vi är ett utspjitt folk som ofta reser långt för att hälsa på släkt och vänner. Turismen lutar sig mot en lång tradition med bland annat STF:s vandrarhem och fjällstugor, en idévärld som främjar det egna landet. Att Sverige är avlångt med varierande klimat och kultur mellan den nordligaste och sydligaste spetsen har gjort att man lätt kan vidga sina vyer även inom landets gränser.

Dessutom har vi utvecklat ett säsongsboende som saknar motsvarighet utanför Norden. Under vintern står över sexhundra tusen fritidshus tomma och en halv miljon fritidsbåtar vilar under presenningar och i badhus längs våra kuster. Men svenskarnas resande kan ha nått toppen.

– Vi varken hinner, orkar eller har råd att resa mer än vad vi gör i dag, säger Peter Terpstra, analytiker vid Nutek. Om tillväxten ska fortsätta är det utländska besökare som kommer att stå för den.

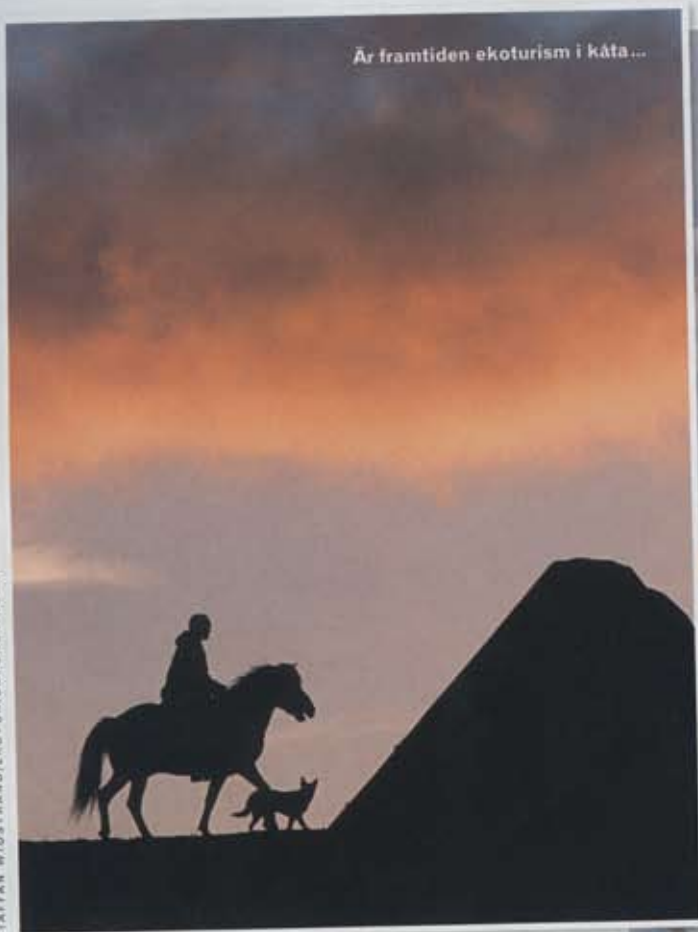
Peter Terpstras dystra framtidsprognoser till trots – svenska ▶

»PÅ TRE GENERATIONER HAR TURISTANDET FÖRÄNDRATS RADIKALT«

Är framtiden ekoturism i kåta...

... eller fyraminuters rymdturer?

STAFFAN WIDSTRAND/ EKOTURISMFÖRENINGEN

NASA/SCANPIX

familjer fortsätter att lägga allt mer pengar på sina resor. Resekostnaderna har ökat från sex till sju procent av de totala hushållsutgifterna sedan 1995. Och Peter Terpsta tror att de kan fortsätta öka de närmaste åren, kanske ända upp till tio procent, innan de planar ut.

ETNOLOGEN Orvar Löfgren har funderat på varför vi satsar så mycket pengar och energi på våra semestrar:

– Jag tror det botten i drömmen om att man kan bli någon annan. Förflyttningen är en övergångsrit som får oss att känna den där »annorlundaheten«. Det spelar egentligen ingen roll hur långt vi reser, bara vi flyttar oss ifrån vardagen.

Att semesterdrömmarna skulle bero på att vi nordbor har mer att längta bort från än folk i varmare länder tror han inte.

– Semestern är en möjlighet, inte en flykt. Det är rörelsen mellan de båda miljöerna vi vill ha. Den eviga semestern vore inget paradiset – snarare ett helvete.

TURISTERN HAR BLIVIT nyckfullare. På femtiotalet, i Sverige-resornas blomstringstid, var man trogen sitt fjällpensionat. Hur djup snön låg på andra platser var det ingen som brydde sig om. Om pensionatets föreståndare hade flyttat om tavlorna på väggen, då satte gästerna helt sonika tillbaka dem på sin vanliga plats.

– Så inrutad var man, berättar Bengt Sahlberg, professor

emeritus i turism. Man återvände till samma plats samma vecka, varje år. Nu är det ingen som semestrar på det här sättet längre.

På bara tre generationer har turistandet förändrats radikalt. Vad professor Sahlberg säger får mig att fundera på min egen familj. När min mormor var 25 år hade hon aldrig gjort en regelrätt turistresa. Hennes första upplevelse av turism var den egna bröllopsresan. Bilen rullade då genom efterkrigstidens Tyskland och Österrike med tältet på taket.

Min mamma är född på femtiotalet. Hon var turist redan som liten. Familjen reste mellan vandrarhem och såg Sverige genom bilfönstren. När hon var 25 hade hon taggluffat i Europa och pluggat engelska i Storbritannien.

Jag var sex år första gången jag reste utomlands. Resan gick med charter till Kanarieöarna. I dag är jag 25 år. Jag har hunnit med fyra världsdelar, bott utomlands i flera omgångar och pluggat spanska i Sydamerika. Jag full koll på hur man söker billiga flygresor, kollar valutakurser, snödjup, väder och all möjlig annan information på Internet.

INTERNET ÄR NÅGOT av det största som hänt turismen sedan de första massproducerade bilarna rullade ut ur fabriken. Det har gjort oss till våra egna experter – självständiga, kunliga och resvana blir turisterna allt mindre beroende av rese-

byråernas trygga famn. Det vittnar ett växande utbud av rese-sajter, bloggar och resedagböcker om. Där lägger det resande folket in sina egna intryck och tips, ofta helt utan turistindustrins säljande fernissa.

I dag är det storstadsområdena som tar emot de flesta turisterna. De erbjuder säkra attraktioner året runt, till skillnad från mer säsons- och väderberoende destinationer som den vintriga fjällvärlden och sommarens badstränder. 2005 topade Stockholm den svenska besöksligan med 8,3 miljoner gäster, tätt följt av västra Götaland med 7,2 miljoner. Skåne kom på tredje plats med 4,2 miljoner besökare och Dalarna på fjärde med 3,6 miljoner enligt statistik från Nutek/scb.

VILKA DESTINATIONER man drömmer om beror till viss del på vad man reser bort ifrån. De som har stuckit upp fingret i vinden ser tecken på att västvärlden håller på att utveckla en ny sorts fattigdom. Inte på pengar, men tid.

– Västvärldens befolkning åldras. Det betyder att fler kommer att tvingas arbeta mer för att täcka samhällets kostnader, säger Sara Nordin, analytiker vid turistforskningsinstitutet Etour.

I en allt mer stressad och inrutad vardag, när familjer får mindre tid tillsammans, kommer behovet av att resa bort öka ytterligare, tror hon. I alla fall om hushålls-ekonomin fortsätter att vara lika stark som den är i dag.

AV SVENSKARNA som reste utomlands 2005 sade en tredjedel att syftet var att komma bort eller få avkoppling. Nästan en fjärdedel av inrikesturisterna uppgav samma svar i Nuteks turismrapport.

Turismsektorn möter behoven genom att erbjuda avkoppling på löpande band. Weekendturer, hälsoresor och spa-paket är några av de resformer som växer starkast just nu. Vårdresor är en ny stjärna på turisthimlen. Operationer, tandvård och ansiktslyft kan lätt kombineras med en veckas sol och bad.

Den globaliserade turismen har gjort alla till medtävlare om tiden och pengarna. Golfare reser till det grönaste gräset, skidåkare drar till det fluffigaste pudret och shoppingfrälsta gör sitt livs klipp under en weekend i Shanghai.

MEN KONSEKVENSERNA har börjat synas. I massturismens spår utarmas traditionella kulturer, och ekologiskt känsliga miljöer slits ut. Klimatförändringar är ett annat mörkt moln på himlen. Fossila bränslen transporterar över sjuttiofem procent av utrikesresenärerna och åttio procent av turisterna inrikes.

Kan vi rädda miljön om vi fortsätter resa som vi gör?

– En sak är säker – vi kan inte fortsätta flyga, säger Magnus Nilsson, trafikexpert på Svenska Naturskyddsföreningen.

– Utsläppen från biltrafiken är inte ett lika stort problem. Jag tror att tekniska lösningar kan ha halverat biltrafikens energiförbrukning om tjugo år. Flygplanens motorer kan omöjligt effektiviseras på samma sätt.

Flygbolagen har redan insett detta dåliga PR-faktum. Bland annat lovade British Airways nyligen att sänka sin energiförbrukning med trettio procent genom att bogsera planen till och från landningsbanan. Men det är uppe i luften den stora skadan sker. Växthuseffekten blir mellan två och fem gånger

så stor när förbränningen sker på hög höjd som den hade blivit på marknivå.

– Vi kommer att behöva flytta om vårt resande, säger Magnus Nilsson. Flyga mindre, åka mer tåg, båt och bil. Jag tror att höjda energipriser kommer att minska det totala resandet.

TURISMEXPERTEN Bengt Sahlberg tror inte att enbart en ökad miljömedvetenhet kan stoppa turismutvecklingen.

– Det verkar som vi accepterar väldigt mycket för chansen att få resa. Miljön är viktig men så länge det är billigt att flyga kommer folk nog att göra det, säger han.

Däremot håller samtliga turismexperter med om att privat-ekonomin, i och med höjda energipriser, kan vända res-trenderna.

Förra året rapporterade naturvårdsverkets klimatbarometer att en majoritet av svenskarna kunde tänka sig att flytta om sina resor för miljöns skull. 83 procent av de tillfrågade uppgav att de var beredda att välja tåg i stället för flyg. 72 procent kunde tänka sig att samåka mer och 67 procent att köra bil mindre. Fem år tidigare var det bara drygt hälften som var beredda att miljöanpassa sina resor. Undantaget var tågresa-sorna – redan 2002 kunde 78 procent av svenskarna tänka sig att skippa flyget till förmån för tåg.

DEN ÖKADE miljömedvetenheten är en våg som ekoturismen har ridit på sedan början av 90-talet. I dag har 75 svenska företagare mottagit organisationen Naturens Bästas kvalitetsstämpel. B-O Johansson, naturguide i Kiruna, är en av dem. Han tror på eko-turismen men berättar att bara en av hundra gäster efterfrågar hans ekoturistiska alternativ i dag.

– Jag säljer nästan bara ekoturism till utlänningar. Svenskarna är vana vid allemansrätten och att kunna köpa billiga turer av Friluftsrådet och STF. Man är inte beredd att betala det pris kunskapen och produktionen hos ett litet företag kostar.

Det regnar över Sverige den januaridag jag pratar med B-O. I den sydligaste fjällkedjan går snökanonerna varma vid minsta minusgrad. Där ber skidanläggningarnas ägare till vädergudarna om snö. Men hur ser Kirunas framtid ut?

– Det är bara att titta ut genom fönstret, säger B-O. Här har det snöat två decimeter sedan i går. Om det är klimatförändringar på gång så är det inte vi som kommer att drabbas i första hand. Jag ser inga begränsningar för Kiruna som turistnål.

NÄR DE VÄLBÄRGADE rymdturisterna kommer till Kiruna kan B-O Johansson och de andra i turistbranschen räkna med ökade intäkter. Kanske blir det Kiruna som hävar in framtidens turistströmmar, när snön tryter i alperna och algbloomingen gör sydligare vatten än Torne träsk otrevliga att bada i.

Hur kan man då motivera att vi ska börja turista i rymden? En kort resa mot stjärnorna släpper ut nästan lika mycket koldioxid per person som en atlantflygning.

– Anousheh Ansari berättade att hon såg jorden på ett nytt sätt från rymden när hon besökte den internationella rymdstationen 2006, säger Leif Arndorff. Man ser hur vacker och skön den är. Kanske skulle det kunna få folk att ta hand om den planet vi har på ett annat sätt när de kom ner igen. ■